

VODRÁŽKA, Mirek: *Kataklyzma.*

O válce, revoluční levici, undergroundu a dějinách tělesnosti Karla Gotta.

Centrum pro dokumentaci totalitních režimů, Praha 2022, 100 s.

LADISLAV KUDRNA

Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, Česká republika

e-mail: ladislav.kudrna@ustrcr.cz

Securitas Imperii 41 (2) 2022: 154–157

Nejnovějším knižním počinem Mirka Vodrážky je soubor esejů přinášející pestrý obraz naší moderní historie, včetně aktuální situace na Ukrajině. To vše je zasazeno do mnohem širšího historického, sociologického a filozofického rámce. Vzhledem k nedostatku času je recenzována nejprve tato kniha, s tím, že v některém z dalších čísel časopisu *Securitas Imperii* dojde i na dojde i na Vodrážkovo „opus magnum“ *Fuck the System. Esej o kontrakultuře* (Centrum pro dokumentaci totalitních režimů, Praha 2021, 540 s.).

V případě autora došlo ke šťastnému propojení aktéra dějinných okamžiků a badatele, který k danému tématu přistupuje s erudicí a nadhledem. Mirek Vodrážka přinesl do historie či historizující filozofie řadu nových a „provokativních“ témat (například dějiny tělesnosti), jimž se nevyhýbá ani nyní, jak napovídají názvy vybraných kapitol: *Revoluční marxistický holokaust Čechů jako etnického odpadu*, *Komunistický útlak byl somatizovaný*, *Proč Hnutí revoluční mládeže nemohlo oslovit underground*, *Zpochybňování historické úlohy Charty 77* či *Politická temporalita zločinu*.

Kataklyzma, obdobně jako rozsáhlý esej o kontrakultuře *Fuck the system*, popisuje „dlouhý pochod institucemi“ české nové levice, který vedl k masovým personálním čistkám (nejen) v paměťových institucích a v jednom případě i k fyzické destrukci.

Pokud bychom měli napříč jednotlivými kapitolami hledat spojovací prvek, stal by se jím „jiný“ marxismus, zažívající v jistých odborných kruzích svou renesanci, s nímž autor publikace propojuje fenomén tzv. společenské potřeby, kdy se někteří vědci snaží udělat takřka cokoli, jen aby dostáli módnímu trendu, což s sebou zákonitě přináší překrucování a zjednodušování. Dalším stmelovacím „materiálem“ je český fenomén tzv. revizionismu, jehož představitelé adorují normalizační režim, přičemž ani v případě padesátých let nehovoří o totalitarismu, ale o „nepříjemné“ době, v níž probíhaly „nezvratné“ společenské procesy.

Vodrážka se ptá sám sebe, zda skutečně existuje výrazné hnutí mladých lidí, kteří mají společenskou potřebu marxismu, jak tvrdí historička Kristina Andělová z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, která krátce před přepadením Ukrajiny prohlásila, že legitimita marxismu u mladé generace, ji nevyjímáje, narůstá, jelikož tato

forma ideologie odráží společenskou potřebu kritiky kapitalismu, a proto je nutné se jí inspirovat. Skutečně je zde tak silná společenská poptávka, nebo je to spíše společenská potřeba dotyčných historiků z Oddělení dějin a konceptů Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR?

Pokud se revizionistický výzkum dějin zúží na ideje a koncepty, z nichž následně vyplyne, že hlavní forma komunistického útlaku a nerovnosti v období tzv. normalizace byla toliko politická či duchovní, je očividné, že zde dochází k naplňování „společenské potřeby“. Překládat normalizaci jako historicky úspěšnou reakci na kapitalismus a šílenou chudobu a tvrdit, že hlavní forma nerovnosti spočívala v politickém a duchovním útlaku, je nepřijatelné a zcela ahistorické a Vodrážka apologetům marxismu připomíná, že normalizační Československo byl jeden velký pracovní socialistický koncentrák.

Je navzdory historické zkušenosti starého kontinentu skutečně nezbytné, respektive dějinně „nevyhnutelné“ zkoušet marxismus „jinak“, jak nám tvrdí stará i nová levice, marxisté, neomarxisté či postmarxisté? A co tato „společenská potřeba“ znamená pro minulost, ale především budoucnost naší země, která byla pod tíhou této ideologie po generace zbídačována? Není tudíž na místě neustále připomínat, že v období komunismu se za „společenskou potřebou“ skrýval ideologický teror vševládnoucí strany, určující podmínky každodenního života, včetně dohledu nad kulturní produkcí? Skutečně má, ve světle tragédií ve 20. i 21. století, neomarxismus či postmarxismus kritický potenciál vůči kapitalismu a tržnímu hospodářství?

Mirek Vodrážka dokazuje, že tzv. domnělá čistota „pokrokové“ ideologie marxismu, kterou pošpinili až konkrétní lidé, kteří jej překroutili, je od samého počátku chiméra, jelikož od svého zrodu byla spojena s násilím. Již v roce 1853 Bedřich Engels tvrdil, že ty třídy a rasy, které budou příliš slabé na to, aby se staly nositeli revolučního pokroku, musí uvolnit cestu a „zahynout v revolučním holocaustu“. Ti, kdo pocítují legitimitu marxismu, by měli vědět, že Marx i Engels nejenže nepochybovali o méněcennosti Čechů, kteří podle nich neměli vlastní historii, ale považovali je, stejně jako Basky či Bretonce, za etnický odpad, jehož osudem musí být úplné vyhlazení. Idea tzv. nehistorických národů získala v současné ruské agresi vůči Ukrajině nebezpečné konotace, především v historickém kontextu. Stačí si připomenout slova Stalinova ministra zahraničí Molotova po anexi pobaltských států, že „v budoucnu budou muset malé národy zmizet“.

Co je to vlastně onen autentický marxismus, který si vysnila západní levice, a který nemá nic společného se sovětským marxismem? Myšlenka organizovaného násilí a vyhlazování byla samozřejmá, běžná a inspirativní i v tzv. klasickém marxismu. Pokud se zastánci legitimacy marxismu snaží pochopit, proč Hnutí revoluční mládeže nedokázalo oslovit underground či se snaží o umělé propojení Ivana Martina Jirouse a Petra Uhla, jejich snaha je marná již od samého počátku, protože ze svého umělého konstruktů idejí a konceptů vynechali tělesnost. Kontrakultura preferovala ztělesňování (embodiment) založené na prožívání daného okamžiku

a stejně důležité byly emoce, nemluvě o provozování vlastní kultury, nad níž marxisté ohrnovali nos, aniž si uvědomovali, že pro underground představovala tu nejpodstatnější část identity a lidského bytí.

Vodrážka připomíná, že Marx, stejně jako pozdější rozličné formy marxismu, prosazoval podřízení jednotlivce kolektivnímu osudu, přičemž duchovno bylo nebezpečné „opium lidstva“. Marxismus je utopie, v níž čas neplyne a jehož ideologie se marně snažila (snaží) o vytvoření tzv. „nového“, neexistujícího člověka. Hnutí revoluční mládeže vycházelo z premisy vlastní levicovým revolucionářům, že oni nejlépe ví, co potřebuje nejen jedinec, ale i lidstvo samotné, zatímco underground zdůrazňoval duchovní potřeby založené na individuální svobodě člověka. Autor dále trefně poukazuje na skutečnost, že stará stejně jako nová levice a ostatní „marxismy“ se snaží v problematice undergroundu orientovat pomocí levicových otázek, což je metodicky pomýlené stejně jako hodnotit jazzový žánr podle kritérií třeba rockové hudby, a podobně dopadá hybridní spojení Magora a Petra Uhla, a sarkasticky dodává, že výtky revizionistů na adresu staré marxistické levice, že jí chyběl „spirituální rozměr“, jsou stejně komické jako v rámci přehodnocování paradigmatu vyčítat fašistické pravici, že jí chyběla lidskoprávní dimenze. Underground se nikdy neidentifikoval s levicovým preferováním státního vlastnictví, protináboženským zaměřením, nesouhlasil s kolektivismem, ale vždy upřednostňoval individualismus.

Stejně fantaskní jsou povzdechy levicového spektra nad zklamáním z odklonu Charty 77 od alternativního politického programu v levicovém duchu. Historická výjimečnost Charty nespočívala v její levicovosti nebo pravicovosti, ale v tom, že vycházela z odkazu profesora Jana Patočky a jeho univerzálního pojetí lidských práv. Obdobně bizarní je vinit disent z „neutěšeného“ polistopadového vývoje, konkrétně finanční krize z roku 2008, kterou revizionisté ahistoricky dávají do souvislosti s rokem 1989, potažmo s Chartou 77 jakožto hlavní hnací silou tehdejších společenských změn. Mirek Vodrážka připomíná, že v roce 1989 došlo nejen k rozkladu komunistického režimu, ale i Charty samotné, přičemž celá společnost, nejen disent, vykročila do neznáma, třebaže každý s jiným sociálním kapitálem.

Poslední kapitoly knihy se týkají navýsost aktuálního dění na Ukrajině, kde autor na počátku zdůrazňuje (zapomenutou) historickou zkušenost Západu z dob studené války (Rusové rozumějí pouze jazyku síly), stejně jako připomíná varovné příklady z postsovětské intelektuálně akademické revizionistické scény od Alexandra Dugina, snícího o velkém Rusku, až po Alexeje Jurčaka, navracejícího Sovětskému svazu jeho lidskou tvář, přičemž právě Jurčakovi epigoni z české historické scény se pokoušejí o lidskou tvář československé normalizace, tvrdíce, že komunismus byl modernizační proces založený na společenské smlouvě, nad níž bděli příslušníci Státní bezpečnosti jakožto přísní otcové od rodin, přičemž (neexistující) materiální blahobyt vedl ke všeobecné spokojenosti, kdy nikdo nechtěl cestovat za hranice, ale spokojil se s dovolenou u Vranovské přehrady, a kdyby soudruzi nezměnili

slovník, pod nátlakem Gorbačovovy perestrojky, žili bychom v komunismu šťastni až dodnes. Revizionisté se v rámci svého výzkumu normalizace nezabývají reálnou mladou generací, ale vysněnou levicovou generací.

Je důležité dějiny promýšlet, stejně jako je důležité nezapomínat na zločiny totalitních režimů. Tlusté čáry za minulostí nefungují a ani fungovat nemohou. Mirek Vodrážka v závěru své práce upozorňuje, že čas žití nelze oddělit od politického času, přičemž minulost je vždy „před námi“.